

Γιατί ένα τέτοιο Συμπόσιο WHY SUCH A SYMPOSIUM olympias.uoi.gr/32635 & [doi:heal.uoi.12442](https://doi.org/10.12442/heal.uoi.12442)
Ο δρόμος ως το Συμπόσιο TOWARDS THE SYMPOSIUM olympias.uoi.gr/32632 & [doi:heal.uoi.12439](https://doi.org/10.12439/heal.uoi.12439)
Πρόγραμμα PROGRAM olympias.uoi.gr/32633 & [doi:heal.uoi.12440](https://doi.org/10.12440/heal.uoi.12440)
Ομιλίες ORAL PRESENTATIONS (121 βίντεο /videos) <https://www.youtube.com/@1-706/videos>
ΠΡΑΚΤΙΚΑ PROCEEDINGS olympias.uoi.gr/32634 & [doi:heal.uoi.12441](https://doi.org/10.12441/heal.uoi.12441)
Απολογισμός: Ήμουν κι εγώ εκεί! REPORT: I WAS THERE! olympias.uoi.gr/33342 & [doi:heal.uoi.13058](https://doi.org/10.13058/heal.uoi.13058)

Παρόν άρθρο THIS PAPER olympias.uoi.gr/33215 & [doi:heal.uoi.12970](https://doi.org/10.12970/heal.uoi.12970). EN Summary follows

Εντολή και πληρεξουσιότητα πρόληψης για την περίπτωση δικαιοπρακτικής ανικανότητας¹

Γεώργιος-Αλέξανδρος Αθ. Γεωργιάδης²

Νομική Σχολή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ)

Περίληψη

Η μείωση ή εξαφάνιση των διανοητικών λειτουργιών του εγκεφάλου συνεπεία εκφυλιστικών νόσων ή ατυχήματος και η εξαιτίας τους αδυναμία μέριμνας των υποθέσεων του προσώπου δικαιολογεί τον περιορισμό ή, αντίστοιχα, την άρση της δικαιοπρακτικής ικανότητας του προσώπου. Στις περιπτώσεις αυτές προβλέπεται στο νόμο ο διορισμός από το δικαστήριο δικαστικού συμπαραστάτη για τον πάσχοντα, ο οποίος αναλαμβάνει τη διοίκηση της περιουσίας του και την εκπροσώπησή του και, υπό προϋποθέσεις, την επιμέλεια του προσώπου του. Ανάλογα με το είδος της δικαστικής συμπαραστάσης ποικίλει το εύρος εξουσιών του δικαστικού συμπαραστάτη. Στην ακραία της μορφή, δηλαδή στην πλήρη στερητική δικαστική συμπαραστάση, ο πάσχων κηρύσσεται απολύτως ανίκανος για την επιχείρηση δικαιοπραξιών, στην έγκυρη κατάρτιση των οποίων προβαίνει ο συμπαραστάτης.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο διορισμός δικαστικού συμπαραστάτη, ιδίως με την τελευταία μορφή, αποτελεί έντονο, αλλά πάντως δικαιολογημένο, περιορισμό της αυτονομίας του πάσχοντος, ανακύπτει το ερώτημα αν ο τελευταίος μπορεί σε χρόνο προγενέστερο της εμφάνισης της διανοητικής διαταραχής να υποδείξει το πρόσωπο του πρώτου ή, προς αποφυγήν διορισμού του, να χορηγήσει σε πρόσωπο της εμπιστοσύνης του δεσμευτικές οδηγίες σχετικά με την εκπροσώπησή του και ιδίως σχετικά με την παροχή ή την άρνηση παροχής της συναίνεσής του σε περίπτωση διενέργειας ιατρικής πράξης. Η θεωρία, παρότι απαντά στο πρώτο ερώτημα θετικά, δεν ομονοεί ως προς την απάντηση του δεύτερου, δεδομένου ότι το ελληνικό δίκαιο δεν ρυθμίζει ρητά το ζήτημα αυτό.

¹ 29-4-2017 18:00-19:30 Συνεδρία: Σ7: Διαθήκες Ζωής. Ομιλία 1η: [YouTube=P3kolhbqTJM](https://www.youtube.com/watch?v=P3kolhbqTJM) 19:46. Άρθρο: υποβολή 19-12-2016· αποδοχή 19-2-2023· κρίση από ομότεχνους (peer review) όχι.

Αν οι **σύνδεσμοι** στην κορυφή αυτής της σελίδας δεν λειτουργούν: > ΠΡΑΚΤΙΚΑ: σελίδα 21: υποσημείωση 6.

Πώς να **αναφέρετε** αυτό το άρθρο: Γεωργιάδης Γ-Α. «Εντολή και πληρεξουσιότητα πρόληψης για την περίπτωση δικαιοπρακτικής ανικανότητας». Στο: «Πότε Πρέπει να Πεθαίνουμε; (ΠΠΠ). Πρακτικά 1ου Διεπιστημονικού Συμποσίου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 28-30 Απριλίου 2017. ISBN 978-960-233-288-7». Εκδόσεις Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, αποθετήριο Ολυμπιάς. 7 Απριλίου 2024. Άρθρο Σ71: σς 10.

<https://olympias.lib.uoi.gr/jspui/handle/123456789/33215> & <http://dx.doi.org/10.26268/heal.uoi.12970>.

² Αποφοίτησε από τη Νομική Σχολή ΑΠΘ το 2011, ενώ το 2012 ολοκλήρωσε τις μεταπτυχιακές σπουδές του στο Ludwig-Maximilians Universität München στον κλάδο του αστικού και ιδιωτικού διεθνούς δικαίου. Από το 2013 είναι συνεταίρος δικηγόρος στην δικηγορική εταιρία «LEX Νομικές Υπηρεσίες» στη Θεσσαλονίκη. Παράλληλα, με υποτροφία της DAAD, εκπονεί διδακτορική διατριβή στο αστικό δίκαιο στην Νομική Σχολή ΑΠΘ. Τον Δεκέμβριο 2015 βραβεύτηκε από την Ακαδημία Αθηνών για την μονογραφία του με θέμα «Αναδοχή ανηλίκου». Μελέτες του από τους κλάδους του αστικού και ιδιωτικού διεθνούς δικαίου έχουν δημοσιευθεί στον νομικό τύπο, ενώ έχει υπάρξει εισηγητής σε διάφορες επιστημονικές ημερίδες. ga@lex-lawfirm.gr. g.georgiadis@nup.ac.cy.

Ορθή, πάντως, εμφανίζεται η θέση ότι οι θεσμοί της εντολής και πληρεξουσιότητας υπό την αναβλητική αίρεση της ανικανότητας αποτελούν πρόσφορη και οπωσδήποτε ηπιότερη λύση σε σχέση με τη δικαστική συμπαράσταση. Έτσι, με σύμβαση μεταξύ του μέλλοντος πάσχοντος και των οικείων του, ο πρώτος μπορεί να δεσμεύσει τους τελευταίους για το χρόνο αδυναμίας λήψης αποφάσεων ως προς την διαχείριση της περιουσίας του και την παροχή ή άρνηση συναίνεσης για την επιχείρηση ιατρικών πράξεων, απαλλάσσοντας παράλληλα τον ιατρό από την ευθύνη του.

Λέξεις-κλειδιά: δικαιοπρακτική ανικανότητα, δικαστική συμπαράσταση, συναίνεση διενέργειας ιατρικής πράξης, εντολή πρόληψης, πληρεξουσιότητα πρόληψης, σύμβαση πάσχοντος και οικείων, επιμέλεια προσώπου, ευθύνη γιατρού, αναβλητική αίρεση ανικανότητας, αυτονομία πάσχοντος, νομικός κηδεμονισμός, δικαιοπρακτική ικανότητα, θεσμός εντολής, δικαστική υποστήριξη πάσχοντος, τέλος της ζωής, θάνατος με αξιοπρέπεια, αξιοπρεπής θάνατος, καλός θάνατος, κακός θάνατος, θάνατος πριν την ώρα του, θάνατος στην ώρα του, θάνατος μετά την ώρα του, ευθανασία, δυσθανασία, πότε πρέπει να πεθαίνουμε, ΠΠΠ, πώς πρέπει να πεθαίνουμε, ΠώΠΠ, γιατί πρέπει να πεθαίνουμε, ΓΠΠ.

Preventive mandate and power of attorney in case of legal incapacity³

Georgios-Alexandros Ath. Georgiadis⁴

School of Law, Aristotle University of Thessaloniki (AUTH)

Summary

The reduction or disappearance of the intellectual functions of the brain because of degenerative diseases or an accident and the resulting inability to take care of the person's affairs justifies the limitation or, respectively, the removal of the person's legal capacity. In these cases, the law provides for the appointment by the court of a judicial supporter for the sufferer, who undertakes the management of his property and his representation and, subject to conditions, custody of his person. Depending on the type of judicial support, the range of powers of the judicial supporter varies. In its extreme form, i.e., in complete deprivative judicial support, the sufferer is declared absolutely incapable of legal transaction, the valid preparation of which is carried out by the judicial supporter.

Taking into account that the appointment of a judicial assistant, especially in the latter form, constitutes a severe, but nevertheless justified, limitation of the sufferer's autonomy, the question arises whether the latter can, in a time prior to the appearance of the mental disorder, indicate the person of the former or, in order to avoid his appointment, to grant a person of his trust binding instructions regarding his representation and in particular regarding the provision or refusal to provide his consent in case of a

³ 29-4-2017 18:00-19:30 Session: S7: Living Wills. **Speech** 1: [YouTube=P3kolhbqTJM](https://www.youtube.com/watch?v=P3kolhbqTJM) 19:46. **Paper**: submitted 19 Dec 2016; accepted 19 Feb 2023; no peer reviewed.

If the **links** at the top of the first page do not work: > Top of the 1st page: PROCEEDINGS: page 22: footnote 10.

Cite this article: Georgiadis G-A. «Preventive mandate and power of attorney in case of legal incapacity». In: «When Should We Die? (WnSWD). Proceedings of the 1st Interdisciplinary Symposium. University of Ioannina, Greece, April 28-30, 2017. ISBN 978-960-233-288-7». University of Ioannina Publications, Olympias repository. April 7, 2024. Paper S71: ps 10. <https://olympias.lib.uoi.gr/jspui/handle/123456789/33215> & <http://dx.doi.org/10.26268/heal.uoi.12970>.

⁴ He graduated from the School of Law, Aristotle University of Thessaloniki (AUTH) in 2011, while in 2012 he completed his postgraduate studies at the Ludwig-Maximilians Universität München in the field of civil and private international law. Since 2013, he has been a partner lawyer at the law firm "LEX Legal Services" in Thessaloniki. At the same time, with a DAAD scholarship, he is preparing a PhD thesis in civil law at the Law School of AUTH. In December 2015, he was awarded by the Academy of Athens for his monograph on "Adoption of a minor". His studies from the disciplines of civil and private international law have been published in the legal press, while he has been a presenter at various scientific conferences. ga@lex-lawfirm.gr. g.georgiadis@nup.ac.cy.

medical procedure. The theory, although it answers the first question positively, not everyone agrees on the answer to the second, given that Greek law does not explicitly regulate this issue.

At any rate, the position appears to be correct that the institutions of mandate and power of attorney under the condition of incapacity are an appropriate and certainly milder solution in relation to judicial support. Thus, with a contract between the future patient and his relatives, the former can bind the latter for the time of inability to make decisions regarding the management of his property and the provision or refusal of consent for the operation of medical procedures, at the same time exempting the doctor from his responsibility.

Keywords: *legal incapacity, legal support, consent for medical procedure, prevention order, power of attorney for prevention, contract between patient and relatives, person's custody, physician's responsibility, postponable heresy of incapacity, sufferer's autonomy, legal guardianship, legal capacity, sufferer's judicial support, judicial assistant, end of life, dying with dignity, good death, bad death, euthanasia, dysthanassia, when should we die, WnSWD, how should we die, HSWD, why should we die, WySWD.*

I. Εισαγωγή

Σύμφωνα με την ΑΚ 131, η δήλωση της βούλησης είναι άκυρη, αν κατά τον χρόνο που έγινε, το πρόσωπο δεν είχε συνείδηση των πράξεών του ή βρισκόταν σε ψυχική ή διανοητική διαταραχή που περιόριζε αποφασιστικά τη λειτουργία της βούλησής του. Η διάταξη αυτή, αποσκοπώντας στην προστασία τού (ενήλικου) προσώπου από την ενδεχόμενη δέσμευσή του από πράξεις που επιχειρήσει ενόσω βρισκόταν σε μια από τις αναφερόμενες στη διάταξη καταστάσεις, εισάγει περιορισμό στη δικαιοπρακτική ικανότητα του προσώπου⁵. Το πραγματικό της ΑΚ 131 περιλαμβάνει δύο αιτίες που δικαιολογούν την ακυρότητα της δήλωσης βούλησης του προσώπου: Πρώτον, η έλλειψη συνείδησης που μπορεί να οφείλεται λ.χ. σε βαριά μέθη, χρήση ναρκωτικών ουσιών, πυρετικό παραλήρημα. Δεύτερον, η ψυχική ή διανοητική διαταραχή που περιορίζει αποφασιστικά τη λειτουργία της βούλησης. Η ψυχική ή διανοητική διαταραχή, παροδική ή διαρκής⁶, μπορεί να προκαλείται από ψυχώσεις και οργανοψυχικές παθήσεις του εγκεφάλου⁷, οι οποίες ενδέχεται να οφείλονται λ.χ. σε σχιζοφρένεια⁸, παράνοια⁹, αλλά και σε παθολογοανατομικές αλλοιώσεις του εγκεφάλου, σε προϊούσα γεροντική ψύχωση που προκλήθηκε από εγκεφαλικούς αγγειοσπασμούς και επανειλημμένη εμφάνιση εγκεφαλικών συμφορήσεων¹⁰, μαλάκυνση εγκεφάλου¹¹ και (γεροντική) άνοια¹².

Περαιτέρω, εφόσον η ψυχική ή διανοητική διαταραχή εμποδίζει το πρόσωπο να φροντίζει το ίδιο τις υποθέσεις του, επιτρέπεται η υποβολή του σε καθεστώς δικαστικής συμπαράστασης (ΑΚ 1666). Η δικαστική συμπαράσταση αποτελεί προστατευτικό θεσμό του οικογενειακού δικαίου, ενώ η έννομη κατάσταση του δικαστικού συμπαραστάτη χαρακτηρίζεται ως λειτούργημα¹³, καθώς όλες οι πράξεις του πρέπει να αποβλέπουν στο συμφέρον του συμπαραστατούμενου. Ο δικαστικός συμπαραστάτης είναι και ο νόμιμος αντιπρόσωπος του πάσχοντος. Και τούτο, στον βαθμό που η δικαστική συμπαράσταση έχει

⁵ Ψούνη στον ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου², Εισαγ. 127-136 αρ. 128. Βλ. και Παπαστερίου, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2009, § 30 αριθ. 115, όπου σημειώνεται ότι η ρύθμιση της ΑΚ 131 καταλαμβάνει ειδική δικαιοπρακτική ανικανότητα.

⁶ ΑΠ 1687/2002, ΧρΙΔ 2003.228.

⁷ Βλ. Εισηγητική έκθεση ν. 2447/1996.

⁸ ΑΠ 721/1980, ΝοΒ 1981.32.

⁹ ΕφΠατρ 663/1994, ΑρχΝ 1995.31.

¹⁰ ΑΠ 1193/2006, ΝοΒ 2006.1300.

¹¹ ΕφΔωΔ 315/2005, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

¹² ΑΠ 149/2003, ΕλλΔνη 2003.1306.

¹³ Φίλιος Π., Οικογενειακό Δίκαιο⁴, 2011, § 164 Β, σελ. 399· Σπυριδάκης, Η μεταρρύθμιση του οικογενειακού δικαίου, 1997, σελ. 205· Καρύμπαλη-Τσίπτσιου – Φουντεδάκη, Εκτελεστής Διαθήκης, ΕλλΔνη, 2001.38.

προσλάβει στερητικό χαρακτήρα, δηλαδή όταν το δικαστήριο έχει κηρύξει το πρόσωπο ανίκανο για όλες ή ορισμένες δικαιοπραξίες (ΑΚ 1676 περ. 1 και 1678 παρ. 2), με αποτέλεσμα αυτές να πλήττονται από ακυρότητα αν επιχειρηθούν από τον συμπαραστατούμενο (ΑΚ 128 περ. 2). Εξάλλου, ο δικαστικός συμπαραστάτης αναλαμβάνει τη διοίκηση της περιουσίας του πάσχοντος (ΑΚ 1682 σε συνδυασμό με ΑΚ 1611 και 1615) και, εφόσον προβλέπεται σχετικά στη δικαστική απόφαση περί δικαστικής συμπαραστάσης, αναλαμβάνει και την επιμέλεια του προσώπου του.

II. Η εντολή και πληρεξουσιότητα πρόληψης ως προς τη διοίκηση της περιουσίας του πάσχοντος

II.A Η άποψη υπέρ της νομικής δεσμευτικότητας της εντολής και πληρεξουσιότητας πρόληψης

Με αυτά τα δεδομένα, διαπιστώνεται ότι τόσο η εκ του νόμου αντιπροσώπευση του πάσχοντος ενηλίκου, που τελεί σε καθεστώς στερητικής δικαστικής συμπαραστάσης, όσο και η εξαγγελόμενη ακυρότητα των δικαιοπραξιών, που τυχόν αυτός επιχειρήσει αυτοδυνάμως, επιφέρουν έντονο περιορισμό της ιδιωτικής του αυτονομίας, δηλαδή της ελευθερίας του να επιφέρει κατά ποικίλους τρόπους έννομες μεταβολές¹⁴ επιλέγοντας ελεύθερα σκοπούς και μέσα δράσης¹⁵. Η αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας βρίσκει το συνταγματικό της θεμέλιο στις διατάξεις των αρ. 2 παρ. 1¹⁶ και 5 παρ. 1¹⁷ του Συντάγματος και είναι σύμφυτη με την αρχή της αξίας του ανθρώπου. Λαμβάνοντας, εξάλλου, υπόψη ότι οι δύο αυτές αρχές αποτελούν ύπατες ερμηνευτικές αρχές για όλο το δίκαιο¹⁸ και επιβάλλουν την αντιμετώπιση του ανθρώπου ως αυτοσκοπού της κοινωνίας και όχι ως μέσου ετερόνομης δράσης¹⁹, συνάγεται ότι ο περιορισμός της ιδιωτικής αυτονομίας θα πρέπει να δικαιολογείται με βάση τα κριτήρια που θέτει η αρχή της αναλογικότητας, όπως αυτή καθιερώνεται στη διάταξη του αρ. 25 παρ. 1 του Συντάγματος. Ένα από αυτά αποτελεί η αναγκαιότητα²⁰ του νομοθετικού ή δικαστικού μέτρου που περιορίζει το συνταγματικό δικαίωμα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας. Με άλλα λόγια, εξετάζεται αν το επιβληθέν μέτρο υπερβαίνει το όριο της αναγκαιότητας, όταν λ.χ. διαπιστώνεται η ύπαρξη άλλου κατάλληλου ηπιότερου μέτρου²¹.

Στο σημείο αυτό θα προβληματιζόταν κάποιος ως προς το αν η έκταση και το εύρος των εξουσιών του δικαστικού συμπαραστάτη, που ενεργεί στο πλαίσιο στερητικής δικαστικής συμπαραστάσης, δικαιολογούνται στις περιπτώσεις, κατά τις οποίες ο συμπαραστατούμενος, σε χρόνο προγενέστερο της περιέλευσής του σε κατάσταση μόνιμης και σημαντικής διαταραχής της συνείδησης, είχε εκφράσει επιθυμίες ή είχε δώσει οδηγίες ή είχε χορηγήσει εντολές σε τρίτον (ενδεχομένως και στον μέλλοντα

¹⁴ Βλ. μεταξύ πολλών *Γαζή*, Γενικά Αρχαία Αστικού Δικαίου Β', 1973, § 11 σελ. 82 επ.· *Παπαντωνίου*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 1983, σελ. 257· *Καρύμπαλη-Τσίπτσιου*, Η ακυρότητα λόγω εικονικότητας², 2004, σελ. 19. Ομοίως, από τη γερμανική βιβλιογραφία βλ. *Bydlinski*, Privatautonomie und objektive Grundlagen des verpflichtenden Rechtsgeschäfts, 1967, σελ. 114 επ.· *Flume*, Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts II, Das Rechtsgeschäft⁴, 1992, § 1 σελ. 1 επ.

¹⁵ *Απ. Γεωργιάδης*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου⁴, 2012, § 7 αριθ. 38.

¹⁶ «Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας.»

¹⁷ «Καθένας έχει το δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας [...]».

¹⁸ ΣτΕ 3130/2000, ΔιοικΔ 2001.101· *Μάνεσης*, Συνταγματικά Δικαιώματα, α' Ατομικές Ελευθερίες⁴, 1982, σελ. 112· *Τρ. Παπαδοπούλου*, Προγενέστερες οδηγίες για το τέλος της ζωής – Βιοηθική και συνταγματική αξιολόγηση, σε Διεπιστημονικό Συνέδριο: Ιατρική Ευθύνη και Βιοηθική – Σύγχρονες Προσεγγίσεις και Προοπτικές του Μέλλοντος, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 1-2/03/2003, σελ. 7.

¹⁹ *Kant*, Grundlegung zur Metaphysik der Sitten, 1785, (Ausgabe der Preußischen Akademie der Wissenschaften, Berlin 1900ff, [AA IV, 429](#)), σελ. 54-55: «Handle so, daß du die Menschheit, sowohl in deiner Person als in der Person eines jeden anderen, jederzeit zugleich als Zweck, niemals bloß als Mittel brauchest[...] Der Mensch ist keine Sache, mithin nicht etwas, das bloß als Mittel gebraucht werden kann, sondern muß bei allen seinen Handlungen jederzeit als Zweck an sich selbst betrachtet werden.»

²⁰ Βλ. αντί άλλων *Χρυσόγονο*, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα³, 2006, σελ. 91.

²¹ Βλ. ανάμεσα σε πολλές ΑΠ 76/2016, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

δικαστικό συμπαραστάτη) αναφορικά με τη διοίκηση της περιουσίας του και την επιμέλεια του προσώπου του ακριβώς για την περίπτωση, όπου τελικά περιερχόταν σε μια τέτοια κατάσταση.

Η άποψη που προσεγγίζει το ζήτημα αρνητικά²² αξιοποιεί το επιχείρημα ότι ο δικαιοπρακτικός παροπλισμός του προσώπου, δίχως την ελεύθερη βούληση του, έρχεται σε αντίθεση με τις προαναφερθείσες συνταγματικές διατάξεις, αλλά και με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών της 13.12.2006 για τα δικαιώματα των ανθρώπων με αναπηρία, καθώς προσκρούει στην αρχή της αναλογικότητας και κυρίως στην αρχή της επικουρικότητας που διέπει τον θεσμό της δικαστικής συμπαραστάσης. Έτσι, προβάλλεται ότι η επιβολή της δικαστικής συμπαραστάσης θα πρέπει να διαταχθεί μόνον εφόσον η εκπροσώπηση του πάσχοντος δεν μπορεί να διασφαλιστεί με ηπιότερα μέτρα, όπως λ.χ. με προηγούμενη εκούσια αντιπροσώπευση²³. Η άποψη αυτή, αντλώντας επιχείρημα από τη γραμματική διατύπωση της ΑΚ 1666 περ. 1, δέχεται ότι δεν υπάρχει αδυναμία ίδιας φροντίδας των υποθέσεων, αν υφίσταται, κατά την κρίσιμη χρονική στιγμή, εναλλακτική πρόταση, όπως λ.χ. η ύπαρξη πληρεξουσίου²⁴.

Συναφώς, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ο μελλοντικά πάσχων μπορεί να χορηγήσει σε τρίτο πρόσωπο εντολή και πληρεξουσιότητα με αντικείμενο αφενός την υποβολή αίτησης διορισμού του ως δικαστικού συμπαραστάτη²⁵, αφετέρου τη διαχείριση της περιουσίας του πρώτου σύμφωνα με τις οδηγίες του για τον χρόνο που θα στερείται τη δικαιοπρακτική ικανότητά του. Και τούτο, λαμβανομένου υπόψη ότι, η εντολή και η πληρεξουσιότητα, σύμφωνα με τις ΑΚ 726 και 223 αντίστοιχα, δεν παύουν αν ορίστηκε ότι χορηγούνται και για την περίπτωση της μελλοντικής δικαιοπρακτικής ανικανότητας²⁶. Σε μια τέτοια περίπτωση, η σύμβαση εντολής και η δικαιοπραξία χορήγησης πληρεξουσιότητας με αντικείμενο τη διοίκηση της περιουσίας του μελλοντικά πάσχοντος, θα τελούν υπό την αναβλητική αίρεση της άρσης της δικαιοπρακτικής ικανότητας. Περαιτέρω, θα μπορούσε να υποστηρίξει κάποιος ότι, αν τελικά διορίστηκε ως δικαστικός συμπαραστάτης ο εντολοδόχος-πληρεξούσιος, η διακριτική ευχέρειά του ως προς την επιλογή του τρόπου και των μέσων για την άσκηση των αρμοδιοτήτων θα πρέπει να περιορίζεται από τις υποχρεώσεις που ανέλαβε από τη σύμβαση εντολής με τον πάσχοντα. Έτσι, λ.χ. ο δικαστικός συμπαραστάτης θα δεσμεύεται να εκμισθώνει ακίνητα της περιουσίας του πάσχοντος συνομολογώντας μίσθωμα όχι κατώτερο από αυτό που του είχε υποδείξει ο τελευταίος.

II.B Οι επιφυλάξεις ως προς τη νομική δεσμευτικότητα της εντολής και πληρεξουσιότητας πρόληψης

Πάντως, είναι αμφίβολο αν η παραπάνω νομική θεμελίωση είναι αρκούντως ικανή για να στηρίξει τη δέσμευση του δικαστικού συμπαραστάτη από τις προηγούμενες εντολές του συμπαραστατούμενου που αφορούν στον τρόπο διοίκησης της περιουσίας του. Οι επιφυλάξεις που πυροδοτεί η προαναφερθείσα προσέγγιση συνδέονται με τη νομική αντιμετώπιση της δικαστικής συμπαραστάσης ως λειτουργήματος, δηλαδή ως της ταχθείσας εκ του νόμου αρμοδιότητας η οποία περιλαμβάνει σύμπλεγμα εξουσιών και

²² Κουτσογράδης, Η (προληπτική) ίδια αστική προστασία εκ μέρους των ηλικιωμένων και των πασχόντων ενηλίκων ή Μια εναλλακτική πρόταση στη δικαστική συμπαραστάση, σε Σύγχρονες τάσεις του Οικογενειακού Δικαίου, 2011, σελ. 166-167.

²³ Κουτσογράδης, Η (προληπτική) ίδια αστική προστασία ..., σελ. 168.

²⁴ Κουτσογράδης, Η (προληπτική) ίδια αστική προστασία ..., σελ. 169.

²⁵ Υπέρ της δυνατότητας επιλογής –κατά τρόπο δεσμευτικό για το δικαστήριο– του προσώπου του δικαστικού συμπαραστάτη από τον ίδιο τον πάσχοντα τάσσονται Απ. Γεωργιάδης, Οικογενειακό Δίκαιο², 2017, § 46 αριθ. 20· Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Οικογενειακό Δίκαιο II⁵, 2012, σελ. 571· Κουτσογράδης, Η (προληπτική) ίδια αστική προστασία ..., σελ. 160· Αγγ. Γεωργιάδη στον ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου², άρθρο 1669 αρ. 12· ΕφΘεσ 617/2010, Αρμ 2011.959· ΕφΑθ 1088/2007, ΕλλΔνη 2007.1124. Βλ. ομοίως Δεληγιάννη, Τα Πεπραγμένα της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής για τη μεταρρύθμιση των θεσμών της υιοθεσίας και της επιτροπείας II, 1996, σελ. 117. Αντιθ., πάντως, Φουντεδάκη, Πληρεξούσιοι υγείας και διαθήκες ζωής, σε Επιλογές του ασθενούς και ιατρικές αποφάσεις στο τέλος της ζωής, επιμ. Καϊάφα-Γκμάντι, Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Συμειωρίδου-Καστανίδου, 2016, σελ. 22.

²⁶ Κουτσογράδης, Η (προληπτική) ίδια αστική προστασία ..., σελ. 176.

υποχρεώσεων που τείνουν στην εξυπηρέτηση ενός νομικώς σπουδαίου ή γενικότερα ωφέλιμου σκοπού²⁷. Από τον ορισμό αυτό προκύπτει ότι το περιεχόμενο και ο τρόπος άσκησης της αρμοδιότητας του δικαστικού συμπαραστάτη έχουν προκαθοριστεί από τον ίδιο τον νόμο, γεγονός που κατευθύνει στο συμπέρασμα ότι η προηγούμενη χορήγηση δεσμευτικής εντολής από τον πάσχοντα προς τον δικαστικό συμπαραστάτη δεν φαίνεται να συμβαδίζει με την έννοια του λειτουργήματος (βλ. ΑΚ 3).

Η παραπάνω άποψη θα μπορούσε να βρει έρεισμα στην ΑΚ 1682, στην οποία ορίζεται ότι, σε κάθε περίπτωση στερητικής δικαστικής συμπαραστάσης, εφαρμόζονται ανάλογα οι διατάξεις για την επιτροπεία ανηλίκων, εφόσον δεν ορίζεται στον νόμο διαφορετικά. Από τη διάταξη αυτή συνάγεται ότι ο δικαστικός συμπαραστάτης, όπως και ο επίτροπος ανηλίκου, ενεργεί κυριαρχικά (ΑΚ 1603), με την έννοια ότι διαθέτει ευρεία διακριτική ευχέρεια ως προς τον τρόπο άσκησης των αρμοδιοτήτων του. Προς ενίσχυση της εν λόγω προσέγγισης, θα μπορούσε να αξιοποιηθεί επιχείρημα αρυόμενο από την ΑΚ 1684 εδ. β, σύμφωνα με την οποία, πριν από κάθε ενέργεια ή απόφαση του δικαστικού συμπαραστάτη, πρέπει να επιδιώκεται η προσωπική επικοινωνία με τον συμπαραστατούμενο και να συνεκτιμάται η γνώμη του. Η τελευταία διάταξη προβλέπει απλή συνεκτίμηση της γνώμης του πάσχοντος και όχι υποχρέωση συμμόρφωσης του δικαστικού συμπαραστάτη σύμφωνα με αυτήν. Εξάλλου, όλες οι πράξεις του δικαστικού συμπαραστάτη πρέπει να αποβλέπουν στο συμφέρον του συμπαραστατούμενου (ΑΚ 1684 εδ. α), το οποίο, όμως, δεν μπορεί να κρίνεται με μοναδικό κριτήριο την προγενέστερη εντολή του πάσχοντος. Κι αυτό, καθώς η εν λόγω εντολή δόθηκε σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή, κατά την οποία η αντίληψη του τελευταίου για την μελλοντική πραγματική κατάσταση μπορεί να ήταν εντελώς διαφορετική από αυτήν που θα σχημάτιζε όταν τελικά θα επερχόταν αυτή η πραγματική κατάσταση.

II.Γ Συμπέρασμα

Υπό το πρίσμα των παραπάνω επιφυλάξεων γίνεται αντιληπτό ότι οι προγενέστερες εντολές του πάσχοντος με αντικείμενο τη διοίκηση της περιουσίας του για την περίπτωση της δικαιοπρακτικής ανικανότητάς του μπορούν να αναπτύξουν τα αποτελέσματά τους στον βαθμό που δεν έχει διοριστεί δικαστικός συμπαραστάτης. Και τούτο, διότι, όπως σημειώθηκε, ο τελευταίος, έχοντας ευρεία διακριτική ευχέρεια, αποφασίζει κυριαρχικά με μοναδικό περιορισμό το συμφέρον του συμπαραστατούμενου, όπως αυτό εκδηλώνεται κατά τον κρίσιμο χρόνο της επιχείρησης ορισμένης πράξης από τον δικαστικό συμπαραστάτη.

Πάντως, ο διάλογος που προηγήθηκε οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το δικαστήριο που διατάσσει το μέτρο της δικαστικής συμπαραστάσης θα πρέπει να συνεκτιμά την προγενέστερη σύμβαση εντολής για την περίπτωση της δικαιοπρακτικής ανικανότητας στο πλαίσιο ελέγχου της αρχής της αναλογικότητας. Έτσι, εφόσον διαπιστώνεται ότι στον εντολοδόχο υποψήφιο δικαστικό συμπαραστάτη έχουν δοθεί συγκεκριμένες και σαφείς εντολές, τότε θα πρέπει το δικαστήριο να επιλέξει όχι την πλήρη, αλλά ενδεχομένως τη μερική δικαστική συμπαραστάση. Τούτο σημαίνει ότι από τη διακριτική ευχέρεια του δικαστικού συμπαραστάτη θα εξαιρούνται όσες πράξεις του ανατέθηκαν με τη σύμβαση εντολής. Το αποτέλεσμα αυτό φαίνεται να εναρμονίζεται με την αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας, αφού οι εντολές πρόληψης του πάσχοντος προσφέρονται ως κριτήριο επιλογής του δικαστηρίου αναφορικά με την καταλληλότερη μορφή της δικαστικής συμπαραστάσης.

²⁷ Για την έννοια του λειτουργήματος βλ. *Μιχαηλίδη-Νουάρο*, Περί της εννοίας των λειτουργικών δικαιωμάτων και της καταχρήσεως αυτών, σε *Δίκαιον και Κοινωνική Συνείδηση*, 1972, σελ. 237· *Σημαντήρας*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου⁴, 1987, § 15 αριθ. 204· *Λαδάς*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου I, 2007, § 11 αριθ. 66· *Παπαστερίου*, Γεν.Αρχ., § 15 αριθ. 55. Βλ. όμως, και την διατύπωση του *Καράση*, Η κατάχρηση θεσμού στο ιδιωτικό δίκαιο, 1998, σε *Μελέτες γενικής θεωρίας δικαίου και αστικού δικαίου*, 2002, σελ. 689, ο οποίος σημειώνει ότι λειτουργικό δικαίωμα είναι στην ουσία η ίδια η έννομη σχέση από την οποία απορρέει και τον σκοπό της οποίας θέλει να πραγματώσει.

III. Το ζήτημα της εντολής και πληρεξουσιότητας πρόληψης ως προς την επιμέλεια του προσώπου του πάσχοντος

III.A Γενικά

Έχοντας ταχθεί υπέρ της γνώμης ότι η πλήρης στερητική δικαστική συμπαράσταση μπορεί, υπό προϋποθέσεις, να είναι ιδιαίτερα επαχθές μέτρο για τον πάσχοντα, σωστό φαίνεται να γίνει δεκτό ότι ο μελλοντικά πάσχων δύναται, συμβαλλόμενος με τρίτο πρόσωπο, να του χορηγήσει την εντολή και πληρεξουσιότητα με αντικείμενο την επιμέλεια του προσώπου του και τον τρόπο άσκησης της για την περίπτωση της δικαιοπρακτικής ανικανότητας του. Πράγματι, όπως επισημάνθηκε και παραπάνω, το δικαστήριο μπορεί, εφόσον διαπιστώνει την ύπαρξη σχετικής εντολής πρόληψης, να μην αναθέτει την επιμέλεια του προσώπου στο δικαστικό συμπαραστάτη ή να την αναθέτει σε αυτόν μόνον εν μέρει (ΑΚ 1680). Έτσι, για παράδειγμα, ο εντολοδόχος-πληρεξούσιος θα δεσμεύεται από την εντολή του πάσχοντος ως προς την εισαγωγή του σε οίκο ευγηρίας ή την παραμονή του στην οικία του με την επικουρία νοσοκόμου.

Πάντως, σε σχέση με την ανωτέρω προσέγγιση θα μπορούσαν να διατυπωθούν επιφυλάξεις στο μέτρο που αντικείμενο της εντολής ή της πληρεξουσιότητας αποτελεί η παροχή ή άρνηση της συναίνεσης για επιχείρηση ιατρικών πράξεων που αφορούν στον πάσχοντα. Το ζήτημα ανακύπτει, κυρίως, σε περιπτώσεις, κατά τις οποίες ο εντολέας-αντιπροσωπευόμενος απαγορεύει με την παραπάνω σύμβαση στον εντολοδόχο-πληρεξούσιο τη χορήγηση της συναίνεσής του για τη διενέργεια ιατρικών πράξεων, οι οποίες, αν δεν επιχειρηθούν, θα οδηγήσουν (σταδιακά) στον θάνατό του. Ειδικότερα, θα μπορούσε να αναρωτηθεί κάποιος σε σχέση με το αν ο εντολοδόχος-πληρεξούσιος δεσμεύεται από τη σύμβαση εντολής να αρνηθεί τη συναίνεσή για τη διενέργεια ορισμένης ιατρικής πράξης. Ομοίως, προβληματίζει αν και ο ιατρός δεσμεύεται από την άρνηση του πληρεξουσίου να χορηγήσει την ως άνω συναίνεση, συμμορφούμενος κατά τον τρόπο αυτόν με την εντολή που ανέλαβε να εκτελέσει. Προς επίλυση των ως άνω ζητημάτων θα επιχειρηθεί διαλεκτική παρουσίαση των επιχειρημάτων και αντεπιχειρημάτων που προβλήθηκαν ή θα μπορούσαν να προβληθούν. Ειδικότερα:

III.B Ο διάλογος που αναπτύχθηκε

Σχετικά θα μπορούσε να σκεφτεί κάποιος ότι η επιχείρηση ιατρικής πράξης που παρατείνει τη ζωή δικαιοπρακτικά ανίκανου ασθενούς προσβάλλει την αυτονομία του και τον αυτοπροσδιορισμό του και, άρα είναι παράνομη, εφόσον ο τελευταίος, δια του πληρεξουσίου του, είχε αρνηθεί, ενόσω ήταν δικαιοπρακτικά ικανός, τη χορήγηση της συναίνεσής του για τη διενέργεια της εν λόγω πράξης (βλ. αρ. 12 ν. 3418/2005 Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας, εφεξής ΚΙΔ)²⁸.

Κατά της άποψης αυτής θα μπορούσε να αντιταχθεί ότι, αν ο ασθενής, κατά τον κρίσιμο χρόνο επιχείρησης της ιατρικής πράξης, γνώριζε ότι η μη διενέργειά της θα οδηγούσε στον θάνατό του, θα εκφραζόταν θετικά ως προς την επιχείρησή της²⁹. Με άλλα λόγια, προβάλλεται ότι από τον χρόνο σύνταξης του πληρεξουσίου μέχρι τον χρόνο επιχείρησης της ιατρικής πράξης, ο ασθενής μπορεί να έχει μεταβάλει την άποψή του³⁰. Ο αντίλογος αυτός μπορεί να ενισχυθεί και με το επιχείρημα ότι, κατά τον χρόνο σύναψης της εντολής πρόληψης, μπορεί να μην είχε διαγνωστεί συγκεκριμένη ασθένεια, με

²⁸ Για την ενημερωμένη συναίνεση ως προϋπόθεση της νομιμότητας της ιατρικής πράξης βλ. ενδεικτικά Σταθόπουλο, Προσωπικότητα, αυτοδιάθεση και ευθανασία σε Μελέτες II, 2010, σελ. 60 επ.· Ανδρουλιδάκη-Δημητριάδη, Η υποχρέωση ενημέρωσης του ασθενούς, 1993, σελ. 142 επ.· Φουντεδάκη, Φυσικό πρόσωπο και προσωπικότητα στον αστικό κώδικα, 2012, σελ. 174· η ίδια, Αστική ιατρική ευθύνη, 2003, σελ. 212 επ.

²⁹ Βλ. σχετικά Φουντεδάκη, Πληρεξούσιοι υγείας και διαθήκες ζωής, σελ. 27 με περαιτέρω παραπομπές σε ξενόγλωσση βιβλιογραφία.

³⁰ Chatzikostas, Die Disponibilität des Rechtsgutes Leben in ihrer Bedeutung für die Probleme von Suizid und Euthanasie, 2001, σελ. 303.

αποτέλεσμα η άρνηση χορήγησης συναίνεσης να μην αποτελούσε προϊόν ενημέρωσης του εντολέα από τον ιατρό³¹.

Από την άλλη πλευρά, ο παραπάνω αντίλογος θα μπορούσε να αντικρουστεί με επιχειρήματα αρύομενο από τη διάταξη του αρ. 29 §2 ΚΙΔ, σύμφωνα με την οποία, ο ιατρός λαμβάνει υπόψη τις επιθυμίες που είχε εκφράσει ο ασθενής, ακόμη και αν, κατά τον χρόνο της επέμβασης, ο ασθενής δεν είναι σε θέση να τις επαναλάβει. Έτσι, διατυπώθηκε η γνώμη ότι οι προγενέστερες οδηγίες συνδέονται με μια ήπια νομική δεσμευτικότητα που επιβάλλει στον ιατρό να τις σεβαστεί, στο μέτρο που το περιεχόμενό τους είναι συμβατό με το ισχύον ελληνικό δίκαιο και τη Διεθνή Σύμβαση του Οβιέδο, η οποία μετά την κύρωση της με το ν. 2619/1998 έχει υπερνομοθετική ισχύ³². Ωστόσο, υποστηρίζεται ότι η τελευταία διάταξη δεν αναιρεί τη νομική υποχρέωση του ιατρού να προβαίνει στις ενέργειες που είναι αναγκαίες για τη διατήρηση της ζωής και γενικά να εφαρμόζει τους κανόνες της ιατρικής προς το συμφέρον του ασθενούς³³.

Προς επίλυση του προβλήματος προτάθηκε να μεταταθεί το κεντρικό σημείο της συζήτησης από το πεδίο των προγενέστερων οδηγιών στο πεδίο του ιατρικού σφάλματος και συγκεκριμένα να επαναπροσδιοριστεί το εννοιολογικό περιεχόμενο του τελευταίου αυτού όρου³⁴. Συγκεκριμένα, διατυπώθηκε η άποψη ότι ως ιατρικό σφάλμα θα πρέπει να χαρακτηριστεί η ενέργεια ή η εκτίμηση του ιατρού που εμπεριέχει μια εσφαλμένη στάθμιση μεταξύ του προσδοκώμενου οφέλους από μια ιατρική πράξη ή θεραπεία και των προβλεπόμενων συνεπειών της παράλειψής τους³⁵. Έτσι, λαμβάνοντας υπόψη το συμφέρον συγκεκριμένου ασθενούς, ως ιατρικό σφάλμα μπορεί να αντιμετωπιστεί όχι η διακοπή, αλλά η συνέχιση της περίθαλψης και της σχετικής επιβάρυνσης του ασθενούς, όταν είναι ιατρικά βέβαιο ότι αυτή δεν συντελεί ούτε σε σημαντική παράταση της ζωής, ούτε στη βελτίωση της συνολικής υγείας του ασθενούς ούτε στη διασφάλιση της ποιότητας της ζωής του³⁶, ενώ κριτήριο για την εν λόγω στάθμιση θα μπορούσε να αποτελέσει ο φυσικός πόνος του ασθενούς³⁷.

Τέλος, στον παραπάνω διάλογο θα μπορούσε να προστεθεί και η ακόλουθη σκέψη: Ενόψει της προστασίας της αυτονομίας του πάσχοντος, θα μπορούσε να διατυπωθεί η γνώμη ότι, στο μέτρο που απαιτείται εκ του νόμου η συναίνεσή του για την επιχείρηση μη επείγουσας ιατρικής πράξης (αρ. 12 παρ. 2 περ. β υποπερ. ββ εδ. α ΚΙΔ), ο δικαστικός συμπαραστάτης δεσμεύεται από την προγενέστερη εντολή που του χορήγησε ο συμπαραστατούμενος. Και τούτο, υπό την προϋπόθεση ότι η εντολή άρνησης χορήγησης της συναίνεσης ήταν σαφής και αναφερόταν στην αντιμετώπιση συγκεκριμένης νόσου ή πάθησης. Αντίθετα, σωστό φαίνεται να γίνει δεκτό ότι για τις περιπτώσεις, κατά τις οποίες η συναίνεση του δικαστικού συμπαραστάτη δεν είναι αναγκαία, δηλαδή για τις περιπτώσεις άμεσης, απόλυτης και κατεπείγουσας ανάγκης παροχής ιατρικής φροντίδας (αρ. 12 παρ. 3 περ. α ΚΙΔ), τότε η προγενέστερη εντολή δεν δεσμεύει τον ιατρό.

Πάντως, η παραπάνω σκέψη προσκρούει στην αντίρρηση ότι η συναίνεση για την επιχείρηση ιατρικής πράξης δεν αποτελεί, κατά την κρατούσα γνώμη, δικαιοπραξία και, άρα, επ' αυτής δεν μπορούν να εφαρμοστούν οι κανόνες για την αντιπροσώπευση³⁸. Η ίδια αντίρρηση οδήγησε, άλλωστε, και τις

³¹ Έτσι, *Συμεωνίδου-Καστανίδου*, Εγκλήματα κατά της ζωής², 2001, σελ. 212· *Φουντεδάκη*, Πληρεξούσιοι υγείας και διαθήκες ζωής, σελ. 28.

³² *Παπαδοπούλου*, Προγενέστερες οδηγίες για το τέλος της ζωής, σελ. 33-35.

³³ *Φουντεδάκη*, Πληρεξούσιοι υγείας και διαθήκες ζωής, σελ. 18. Βλ. και *Βιδάλη* σε Βιδάλη / Παπαχρίστου, Ιατρική Δεοντολογία – Κατ' άρθρο ανάλυση του Νόμου 3418/2005, άρθρο 29 αριθ. 10.

³⁴ *Φουντεδάκη*, Πληρεξούσιοι υγείας και διαθήκες ζωής, σελ. 28-29.

³⁵ *Φουντεδάκη*, ό.π., σελ. 29.

³⁶ *Φουντεδάκη*, ό.π., σελ. 30.

³⁷ *Φουντεδάκη*, ό.π., σελ. 31.

³⁸ *Απ. Γεωργιάδης* σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, Εισαγ. Παρατ. σε άρθρ. 236-239 αριθ. 4· *Δωρής* σε ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου, άρθρ. 236 αριθ. 4· *Ανδρουλιδάκη-Δημητριάδη*, Η υποχρέωση ενημέρωσης του ασθενούς, σελ. 203· *Παπαζήση*, Αστική ευθύνη και HIV/AIDS νόσος, 2003, σελ. 144· *Φουντεδάκη*, Ανθρώπινη Αναπαραγωγή και αστική ιατρική ευθύνη, 2007, σελ. 68. Ότι πρόκειται για οιοσδήποτε δικαιοπραξία τάσσονται οι *Σταθόπουλος*, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2004, § 15 αριθ. 69· *Π. Κορνηλάκης*, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο I², 2012, § 86

ξένες έννομες τάξεις να εισαγάγουν στις νομοθεσίες τους ειδική ρύθμιση ως προς τις προγενέστερες οδηγίες και δεν αρκέστηκαν στους γενικούς κανόνες περί εντολής και πληρεξουσιότητας³⁹.

III.Γ Συμπέρασμα

Ο παραπάνω μη εξαντλητικός διάλογος αναδεικνύει το ρυθμιστικό έλλειμμα της ελληνικής νομοθεσίας σχετικά με το ζήτημα των προγενέστερων οδηγιών ή, ακριβέστερα, της εντολής και πληρεξουσιότητας πρόληψης για την περίπτωση της δικαιοπρακτικής ανικανότητας σε σχέση με την επιχείρηση ιατρικών πράξεων. Αντίθετα, σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, το σχετικό ζήτημα αντιμετωπίστηκε με νομοθετικά μέτρα, τα οποία αποτυπώνουν άλλοτε περισσότερο και άλλοτε λιγότερο τον νομικό κηδεμονισμό⁴⁰ της εκάστοτε έννομης τάξης. Ο διάλογος για τη νομική δεσμευτικότητα της εντολής και πληρεξουσιότητας πρόληψης δεν περιορίζεται και δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στο πεδίο του αστικού δικαίου ή του ποινικού δικαίου ή του δικαίου προστασίας θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου. Πολύ περισσότερο θα πρέπει να διευρυνθεί με τη συμμετοχή στη σχετική διεπιστημονική συζήτηση επιστημόνων από τον χώρο της ιατρικής, της ψυχολογίας, της φιλοσοφίας, της θεολογίας και της κοινωνιολογίας, χωρίς να παραγνωρίζεται και η συμβολή της οικονομικής και της στατιστικής επιστήμης.

Συγκρουόμενα συμφέροντα:

Δεν υπάρχουν.

Βιβλιογραφία

- Bydlinski*, Privatautonomie und objektive Grundlagen des verpflichtenden Rechtsgeschäfts, 1967.
- Chatzikostas*, Die Disponibilität des Rechtsgutes Leben in ihrer Bedeutung für die Probleme von Suizid und Euthanasie, 2001.
- Flume*, Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts II, Das Rechtsgeschäft⁴, 1992.
- Kant*, Grundlegung zur Metaphysik der Sitten, 1785, (Ausgabe der Preußischen Akademie der Wissenschaften, Berlin 1900ff, [AA IV, 429](#)).
- Ανδρουλιδάκη-Δημητριάδη*, Η υποχρέωση ενημέρωσης του ασθενούς, 1993.
- Αγγ. Γεωργιάδη* στον ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου², 2007, άρθρο 1669 αρ. 12.
- Απ. Γεωργιάδης*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου⁴, 2012.
- Απ. Γεωργιάδης*, Οικογενειακό Δίκαιο², 2017.
- Απ. Γεωργιάδης* σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, Εισαγ. Παρατ. σε άρθρ. 236-239.
- Βιδάλης* σε Βιδάλη / Παπαχρίστου, Ιατρική Δεοντολογία – Κατ’ άρθρο ανάλυση του Νόμου 3418/2005, άρθρ 29.
- Γαζής*, Γενικά Αρχαία Αστικού Δικαίου Β’, 1973.
- Δεληγιάννης*, Τα Πεπραγμένα της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής για τη μεταρρύθμιση των θεσμών της υιοθεσίας και της επιτροπείας II, 1996.

αριθ. 3. Βλ. πάντως και Παπαχρίστου σε Βιδάλη/Παπαχρίστου, Ιατρική Δεοντολογία – Κατ’ άρθρο ανάλυση του Νόμου 3418/2005, άρθρο 12 αριθ. 4.

³⁹ Για τη δικαιοσυγκριτική επισκόπηση των ευρωπαϊκών νομοθεσιών αναφορικά με το υπό κρίση ζήτημα βλ. *Σαχουλίδου*, In dubio pro dignitate, Προγενέστερες οδηγίες: Ευρωπαϊκή και διεθνής προοπτική, σε Επιλογές του ασθενούς και ιατρικές αποφάσεις στο τέλος της ζωής, επιμ. *Καϊάφα-Γκμάντι, Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Συμεωνίδου-Καστανίδου*, 2016, σελ.35 επ. και ιδίως, 40 επ.

⁴⁰ Για τον νομικό κηδεμονισμό, την σχέση του με την αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας και τα νομοτεχνικά μέσα, δια των οποίων αυτός υλοποιείται βλ. αντί άλλων *Καραμπατζό*, Ιδιωτική αυτονομία και προστασία του καταναλωτή, 2016, passim, και ιδίως αριθ. 1-11, 134-139, 142-151 και 215-225.

- Δωρής* σε ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου, άρθρ. 236.
- Καραμπατζός*, Ιδιωτική αυτονομία και προστασία του καταναλωτή, 2016.
- Καράσης*, Η κατάχρηση θεσμού στο ιδιωτικό δίκαιο, 1998, σε Μελέτες γενικής θεωρίας δικαίου και αστικού δικαίου, 2002.
- Καρύμπαλη-Τσίπτιου*, Η ακυρότητα λόγω εικονικότητας², 2004.
- Καρύμπαλη-Τσίπτιου – Φουντεδάκη*, Εκτελεστής Διαθήκης, ΕλλΔνη, 2001.38.
- Π. Κορνηλάκης*, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο Ι², 2012.
- Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη*, Οικογενειακό Δίκαιο ΙΙ⁵, 2012.
- Κουτσουράδης*, Η (προληπτική) ίδια αστική προστασία εκ μέρους των ηλικιωμένων και των πασχόντων ενηλίκων ή Μια εναλλακτική πρόταση στη δικαστική συμπαράσταση, σε Σύγχρονες τάσεις του Οικογενειακού Δικαίου, 2011.
- Λαδάς*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου Ι, 2007.
- Μάνεσης*, Συνταγματικά Δικαιώματα, α' Ατομικές Ελευθερίες⁴, 1982.
- Μιχαηλίδης-Νουάρος*, Περί της εννοίας των λειτουργικών δικαιωμάτων και της καταχρήσεως αυτών, σε Δίκαιον και Κοινωνική Συνείδησις, 1972.
- Τρ. Παπαδοπούλου*, Προγενέστερες οδηγίες για το τέλος της ζωής – Βιοηθική και συνταγματική αξιολόγηση, σε Διεπιστημονικό Συνέδριο: Ιατρική Ευθύνη και Βιοηθική – Σύγχρονες Προσεγγίσεις και Προοπτικές του Μέλλοντος, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 1-2/03/2003.
- Παπαζήση*, Αστική ευθύνη και HIV/AIDS νόσος, 2003.
- Παπαντωνίου*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 1983.
- Παπαστερίου*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2009.
- Παπαχρίστου* σε Βιδάλη / Παπαχρίστου, Ιατρική Δεοντολογία – Κατ' άρθρο ανάλυση του Νόμου 3418/2005, άρθρο 12.
- Σαχουλίδου*, In dubio pro dignitate, Προγενέστερες οδηγίες: Ευρωπαϊκή και διεθνής προοπτική, σε επιλογές του ασθενούς και ιατρικές αποφάσεις στο τέλος της ζωής, επιμ. *Καϊάφα-Γκμάντι, Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Συμεωνίδου-Καστανίδου*, 2016.
- Σημαντήρας*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου⁴, 1987.
- Σπυριδάκης*, Η μεταρρύθμιση του οικογενειακού δικαίου, 1997.
- Σταθόπουλος*, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2004.
- Σταθόπουλος*, Προσωπικότητα, αυτοδιάθεση και ευθανασία σε Μελέτες ΙΙ, 2010.
- Συμεωνίδου-Καστανίδου*, Εγκλήματα κατά της ζωής², 2001.
- Φίλιος Π.*, Οικογενειακό Δίκαιο⁴, 2011.
- Φουντεδάκη*, Αστική ιατρική ευθύνη, 2003.
- Φουντεδάκη*, Ανθρώπινη Αναπαραγωγή και αστική ιατρική ευθύνη, 2007.
- Φουντεδάκη*, Φυσικό πρόσωπο και προσωπικότητα στον αστικό κώδικα, 2012.
- Φουντεδάκη*, Πληρεξούσιοι υγείας και διαθήκες ζωής, σε Επιλογές του ασθενούς και ιατρικές αποφάσεις στο τέλος της ζωής, επιμ. *Καϊάφα-Γκμάντι, Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Συμεωνίδου-Καστανίδου*, 2016.
- Χρυσόγονος*, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα³, 2006.
- Ψούνη* στον ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου², 2016, Εισαγ. 127-136.